

Justitieombudsmannen
Lilian Wiklund

Inspektion den 27–29 november 2013 av Individ- och familjeomsorgsnämnden i Sandvikens kommun

Närvarande från Riksdagens ombudsmän: Justitieombudsmannen Lilian Wiklund, byråchefen Carl-Gustaf Tryblom, kammarrättsassessorerna Eva Norling samt hovrättsassessorerna Malin Hjalmarson och Charlotte Svanström, protokollförare.

Onsdagen den 27 november 2013

Inspektionen inleddes med granskning av akter i ärenden rörande barn och unga som

- för närvarande vårdas med stöd av 2 § och/eller 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU
- blivit omedelbart omhändertagna med stöd av 6 § LVU någon gång under år 2012 eller 2013.

Vidare granskades akterna beträffande de ensamkommande flyktingbarn som för närvarande är placerade vid kommunens boende för ensamkommande barn/ungdomar, Pangea.

Torsdagen den 28 november 2013

Granskningen av akterna rörande barn och unga som vårdas eller blivit omhändertagna enligt LVU samt akterna beträffande ensamkommande flyktingbarn fortsatte under förmiddagen.

Under eftermiddagen granskades akterna i ärenden beträffande personer som

- någon gång under år 2012 eller 2013 varit föremål för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM,
- någon gång under år 2012 eller 2013 blivit omedelbart omhändertagna med stöd av 13 § LVM.

Under eftermiddagen slutfördes granskningen.

Efter avslutad granskning genomfördes ett besök på kommunens boende för ensamkommande flyktingbarn.

Fredagen den 29 november 2013

Inspektionen avslutades med ett möte varvid de under inspektionen gjorda iakttagelserna redovisades i huvudsak och diskuterades. Från förvaltningens sida närvarade förvaltningschefen Anna Danielsson samt enhetscheferna Per Lodin, Maria Eriksson, Camilla Nässbjer, Sara Ericsson, Lena Nilsson och Katarina Gröndahl.

Uttalanden av JO med anledning av inspektionen

Allmänna intryck av socialförvaltningen

Socialförvaltningen synes ha väl fungerande rutiner för handläggningen av ärenden som rör vård av unga med stöd av LVU och vård av missbrukare med stöd av LVM. Ordningen i akterna och dokumentationen i ärendena var god. Det gick således att på ett förhållandevis enkelt sätt följa hur ärendena hade handlagts och vilka bedömningar i olika frågor som hade gjorts under ärendenas handläggning.

I de fall socialnämnden beslutat om ett omedelbart omhändertagande med stöd av 6 § LVU framkom att förvaltningen utan dröjsmål, ibland redan samma dag, sett till att beslutet underställts förvaltningsrätten. Vid granskningen av akterna noterades också att fristerna i 13 § första stycket LVU hållits och att protokollen från nämndens sammanträden regelmässigt tillförts akten och/eller att en notering gjorts i akten om att ett övervägande skett. Rutinerna för att bevaka fristerna i LVU synes med andra ord vara goda.

Besöket på kommunens boende för ensamkommande flyktingbarn, Pangea, var berikande och intressant. Under besöket träffade vi enhetschefen Camilla Nässbjer som berättade om verksamheten och vi hade också ett kort samtal med en av flickorna som bodde på boendet. Vi blev mycket väl bemötta och fick en positiv bild av hemmet och av verksamheten.

Granskningen av akterna föranleder följande uttalanden från min sida.

Utformning av beslut om omedelbart omhändertagande med stöd av 6 § LVU och 13 § LVM

Det finns inte i LVU eller LVM någon bestämmelse om hur beslut om omedelbart omhändertagande ska utformas. Något krav kan knappast uppställas på att det i själva beslutshandlingen, som oftast är en blankett, lämnas en mer ingående motivering till varför nämnden har ansett att det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU eller att missbrukaren kan beredas vård med stöd av LVM.

I några av de ärenden som granskades under inspektionen fanns i beslutshandlingen en relativt utförlig redogörelse för de omständigheter som föranlett omhändertagandet.

Enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom eller henne närmstående lider men. Sekretessen gäller dock inte beslut om omhändertagande av enskild, beslut om vård utan samtycke och beslut om slutna ungdomsvård (26 kap. 7 § OSL). Beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU och 13 § LVM är alltså alltid offentliga.

Eftersom de uppgifter som tas in i beslutshandlingen torde bli offentliga bör man vara återhållsam med att i själva beslutshandlingen redovisa uppgifter som rör bl.a. den unges eller missbrukarens personliga förhållanden. Omständigheter som rör den unge och hans eller hennes närmaste eller den vuxne missbrukaren, och som inte behöver ges offentlighet, kan i stället redovisas i en särskild promemoria som ges in till förvaltningsrätten.

I sammanhanget kan tilläggas att när det gäller beslut om omedelbart omhändertagande med stöd av 6 § LVU ska det i beslutet tydligt anges om omhändertagandet grundas på sådana omständigheter som avses i 2 § och/eller 3 § LVU.

Inhämtande av uppgifter från hälso- och sjukvården i utredningar angående vård enligt LVM

Vid granskningen av ärenden som rörde vård med stöd av LVM framgick det att nämnden regelmässigt vände sig till hälso- och sjukvården och begärde att få ta del av den enskildes journaler som rörde dennes missbruksproblematik. Förvaltningen använde då en blankett som skickades till hälso- och sjukvården i vilken hänvisades till nämndens rätt att enligt 7 § LVM erhålla uppgifter.

Enligt 7 § LVM har socialnämnden en långtgående möjlighet att från andra myndigheter erhålla uppgifter som omfattas av sekretess. Myndigheternas skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden är kopplad till bestämmelsen om anmälningsskyldighet i 6 § första stycket LVM.

Myndigheter som i sin verksamhet regelbundet kommer i kontakt med missbrukare är enligt 6 § första stycket LVM skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de får kännedom om att någon kan antas vara i behov av vård enligt denna lag. Detta gäller dock inte myndigheter inom hälso- och sjukvården. I 6 § andra stycket LVM finns en särskild bestämmelse som rör hälso- och sjukvårdens anmälningsskyldighet. I den anges att en läkare genast ska göra anmälan till socialnämnden, om han eller hon i sin verksamhet kommer i kontakt med någon som kan antas vara i behov av omedelbart omhändertagande enligt 13 § eller vård enligt LVM och läkaren bedömer att denne inte kan beredas tillfredsställande vård eller behandling genom läkarens egen försorg eller i övrigt inom hälso- och

sjukvården. Hälso- och sjukvårdens skyldighet att göra anmälan gäller således enbart för läkare. Om det i en verksamhet som bedriver hälso- och sjukvård inte skulle finnas en läkare föreligger således inte någon anmälningsskyldighet (prop. 1981/82:8 s. 128).

Under en utredning om vård enligt LVM är myndigheter som avses i 6 § första stycket LVM skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för en sådan utredning. Eftersom det är fråga om en skyldighet att lämna uppgifter bryts sekretessen enligt 10 kap. 28 § OSL. Det har ansetts att sekretesslagstiftningen inte bör få lägga hinder i vägen för socialnämndens utredning eller för ett nödvändigt samråd om alternativa vårdformer, eftervårdande insatser m.m. Intresset av att domstolen får ett riktigt och fullständigt beslutsunderlag väger i detta fall över intresset av att inte lämna ut uppgifter. Det skulle inte vara godtagbart från rättssäkerhetssynpunkt om beslut skulle grundas på lösa antaganden eller på en utredning som på grund av ofullständighet ger en missvisande bild av missbrukarens situation (prop. 1981/82:8 s. 105).

Som redogjorts för ovan omfattas inte myndigheter inom området för hälso- och sjukvård av anmälningsskyldigheten enligt 6 § första stycket LVM och de är således inte heller skyldiga att på begäran av socialnämnden lämna ut uppgifter till nämndens utredning. En läkare i allmän eller enskild verksamhet är anmälningsskyldig enligt 6 § andra stycket LVM. Någon uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden som motsvarar den skyldighet som finns för myndigheter har inte ansetts kunna åläggas läkarna. Deras utlämnande av uppgifter ur behandlingsjournalerna, utöver vad som måste framgå av själva anmälan, får därför avgöras enligt en sådan intresseavvägning som följer av sekretessbestämmelserna (prop. 1981/82:8 s. 105).

Enligt 25 kap. 12 § OSL hindrar sekretessen inte att en uppgift om en enskild eller närstående till denne lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till bl.a. socialnämnden, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd om denne fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel. Utgångspunkten är att hälso- och sjukvården ska diskutera frågan om utlämnande av uppgifter med den enskilde och att dennes synpunkt ska respekteras. Detta undantag från sekretessen ska användas med försiktighet (prop. 1990/91:111 s. 41 och prop. 2007/08:70 s. 135).

Som framgår av det anförda har socialnämnden inte någon rätt att med stöd av 7 § LVM begära att hälso- och sjukvården lämnar ut hela journaler eller ens lämnar uppgifter som rör den enskilde om uppgifterna omfattas av sekretess hos hälso- och sjukvården. Att nämnden likväl mer eller mindre rutinmässigt vänder sig till hälso- och sjukvården och begär att få handlingar är således inte acceptabelt. Förvaltningen bör upphöra med att använda den ovan nämnda blanketten. Nämnden bör, förslagsvis i samråd med berörda myndigheter inom hälso- och sjukvården i kommunen, diskutera hur samarbetet mellan de olika myndigheterna bör utformas när det gäller LVM-utredningarna.

Vid protokollet

Charlotte Svanström

Justeras den 21 januari 2014

Lilian Wiklund